KIZILCAHAMAM YÖRESİ DÜĞÜN GELENEKLERİ VE KINA TÜRKÜLERİ

The Wedding Ceremony Traditions and Henna Songs in Kızılcahamam Region of Ankara.

Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKPINAR*

ÖZET

Bu çalışmada, bugün büyük değişikliklere uğramış ve gün geçtikçe de pek çoğu kaybolmaya yüz tutmuş olan eski düğün ve kına gecelerinin, bu gecelerde oynanan oyunların ve söylenen türkülerin kısacası Kızılcahamam yöresi folklorunun incelenmesine çalışılmıştır. Ayrıca kına gecelerinde damat ve gelinin eline kına yakılırken söylenen türküler, yöresel söyleniş biçimleri ile notaya alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Gelenek, düğün, nişan, kına, kına türküsü

ABSTRACT

In this study, gradually changing and dying out old time wedding and henna night rituals, the dances performed and the songs sung those nights, briefly, the folklore of Kızılcahamam region, have been studied. The songs sung while henna (solution) is being applied on the palms of the bride, and the bridegroom are written into notes as sung locally.

Key Words

Tradition, wedding, engagement, henna, henna song

Kızılcahamam Yöresi Düğün Gelenekleri

Ülke genelinde olduğu gibi burada da düğünler gelenek ve görenekler çerçevesinde yerel türküler, oyunlar, kıyafetler ve törenler eşliğinde yapılmaktadır. Daha önceleri genellikle sonbahar aylarında yapılan düğünler, günümüzde ailelerin müsait olduğu herhangi bir ayda yapılabilmektedir. Gün olarak ise genellikle cuma ve cumartesi akşamları kına geceleri, cumartesi veya pazar günü ise düğün törenleri gerçekleştirilmektedir.

Yörede düğünler üç aşamada gerçekleştirilmektedir.

1- Kız isteme, Söz kesme,Yüzük takma, Nişan

Çocuğunu evlendirmek isteyen anne ve baba ilk önce çocuklarına kendisinin evlenmek istediği bir kız olup olmadığını sorarlar, varsa kızı isteme hazırlıkları başlar, eğer çocuklarının istediği birisi yoksa anne ve baba kendileri, eş dost yardımıyla çocuklarına bir kız aramaya başlarlar. İstenilecek kızda, güzellik, uzun boyluluk, dürüstlük ve beceriklilik gibi şartlar aranır.

İstenilecek kız belirlendikten sonra kıza talip olan aile önce mahallenin veya köyün ileri gelen yaşlılarına ya da kız tarafının yakınlarına durumu açar, onların fikirlerini alır. Kıza talip olan aile kızın verilip verilmeyeceğini önceden bildiğinden, oğlan evi erkekleri hatırı sayılır birkaç mahalleli veya komşuyla tatlı alarak kız evine akşamdan sonra giderler. Buna **"Dünürcülük"** denir

* Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

(Üzmez, 1998). Biraz oturulup hal - hatır sorulduktan sonra dünürcüler arasında en tecrübeli ve yaşlı olanı konuyu kız ailesine açar. Eğer kızın ailesi olumlu cevap verirse şerbetler içilir, tatlılar yenir ve böylece kesin söz alınmış olur. Buna da **"Söz kesme"** denir. Şayet kız tarafının cevabı olumsuz ise şerbet ikram edilmez ve getirilen tatlı iade edilir.

Belirlenen ileri bir tarihte iki aile arasında düzenlenecek bir törenle oğlanla kızın yüzükleri takılır. Yüzükler takıldıktan sonra oğlanla kızın nişanlandıkları çevreye duyurulmuş olur. Daha sonra iki aile arasında düzenlenecek olan nişan töreninin belirlenmesi için uygun olan bir tarih seçilerek nişan merasiminin hazırlıkları başlar.

Nişan töreni gelin ve damat adaylarının anne, babaları, akrabaları ve tanıdıkları arasında yapılır. Davetliler törene hediyeleri ile birlikte gelirler. Getirilen bu hediyeler törenin ortasında, daha önceden belirlenen birisi tarafından orada bulunanlara duyurulur. Bu geleneğe Kızılcahamam yöresinde **"Artma"** (Takı) merasimi denilmektedir (Akpınar, 1989).

2- Kına gecesi

Kız ve oğlan tarafı bütün hazırlıkları tamamladıktan sonra düğün için bir tarih belirlerler. Daha önceki yıllarda düğüne çağrılacak olanlar **"Okuyucu"** denen kimse tarafından, kendilerine bir miktar şeker ve kuru üzüm dağıtılmak suretiyle davet edilirlerdi. Günümüzde bu gelenek yerini düğün kartlarına ve telefona bırakmıştır.

Düğünler genellikle davul –zurna, köçek veya sazlarla yapılır. Köylerdeki düğünlerde çalgıcılar düğün günü öğle vaktinden itibaren çalmaya başlarlar ve bunların sesini duyan davetliler akşama doğru düğün meydanına toplanırlar. Düğün evinin belli olması için damat evinin önüne bir Türk bayrağı asılır ve evlerin önü ışıklandırılır. Kız ve oğlan evinde akşam ayrı ayrı yapılan bu eğlenceye **"Kına Gecesi"** adı verilir. Kına gecesi gelen davetlilere akşam yemeği verilmesiyle başlar. Davetliler yemeklerini yedikten sonra, **"Sinsin"** adı verilen oyun oynanmak ve damat'a kına yakılmak üzere, geniş bir alana ateş yakılır. Damat yakılan meşaleler ve kına türküsü **"Sabah Oldu"** eşliğinde bu alana getirilir. Burada damat'a köyün veya mahallenin muhtarı yada imamı tarafından kına yakılır ve dua edilir. Daha sonra çalınan davul- zurna veya bağlamanın eşliğinde yöresel oyunlar ve sinsin oynanır.

Sinsin; kına gecelerinin vazgeçilmez bir oyunudur. Kızılcahamam'da en fazla oynanan bu oyunun ilçemize Orta Asya'dan gelen Türklerin bıraktığı izlerden olduğu veya Şamanizm' in kalıntılarından birisi olarak nitelenmekle birlikte esasının nereye dayandığı pek bilinmemektedir. Bununla birlikte düğünlerde sürekli oynanır, yiğitlik, cesaret ve çevikliği ortaya koyan bir oyundur (Üzmez, 1998).

Sinsin'in oynanma şekli kısaca şu şekildedir

Sinsin yakılan ateş etrafında **"Köroğlu"** isimli halk türküsü eşliğinde ve daha çok orta yaştaki kişiler tarafından bireysel olarak oynanır. Önce meydana yiğitliğini, cesaretini belirterek sağ eli havada, sol eli arkasında sekerek üç dört adım ileri, iki adım geri gelmek üzere, çalan müziğin ritmine uygun olarak hareket eden ve ateşin etrafında sola doğru dönen biri çıkar. Bu oyuncunun ateş etrafında en az bir tur dönmesi ge-

rekir. Yine aynı biçimde cesaret, yiğitlik ve çeviklik gösteren başka birisi, orta da dönen kişinin kendisini göremeyeceği şekilde hazırlanır ve yanan ateşin üzerinden atlayıp, oynayanın karşısından gelerek, onu meydandan kovalar ve yakalayabilirse arkasından elinin iç kısmı ile sırtına vurur. Bu arada ortada dönen birisi güveyin (damat) karşısına gelerek onu tahrik edip oynamaya davet eder. Eğer güvey çıkmazsa sırtına vurarak zorla çıkarırlar. Ortada dönen oyuncunun arka tarafından oyuna girip haberi yokken vurmak, kaçarken arkasından tekme savurmak ayıp sayılır ve yapanlar kınanır (Eker, 2000).

Bu şekilde sinsin oynanıp bitirildikten sonra yine çalınan çalgı eşliğinde Misket ve Hüdayda gibi yöresel oyunlar oynanır. Usanıncaya kadar oynandıktan sonra erkekler eğlenceye devam etmek üzere daha önceden belirledikleri bir eve giderler. Köylerde ise eğlence genellikle köy odasında devem eder ve gecenin ilerleyen dakikalarına kadar devam eder.

Erkekler oda ve evlerde eğlencelerine bu şekilde devam ederken, kadınlar da kız evinde toplanır. Büyük küçük her yaştan kadının bulunduğu bu toplantı, eğlenceli olmasına rağmen biraz burukça ve dramatik geçer. Gelin kızın, anasının evinde geçireceği bu son gece, gözyaşı ile eğlencenin birbirine karıştığı, türlü duyguların harman olduğu bir atmosferde yaşanır.

Gelin bindallısını giymiş olarak ortaya getirilip bir sandalyeye oturtulur. Sonra da genelde bu tür eğlencelerde ağzı laf yapan, türkü, mani söyleyen bir kadın kına merasimini başlatır.

"Bismillah deyin kınaya,
Çağırın gelsin anaya,
Vurun kızın kınasını,
Ağlatın anasını." Dörtlüğünü söyleyerek, kız anasını da oraya getirirler.

Bakır bir tepsi içinde karılan kına, başı bozulmamış (dul olmayan) bir kadın veya bekar bir kız tarafından gelinin eline ve ayağına yakılır. Hem ele hem de ayağa önceleri gümüş para konmakta iken şimdilerde çeyrek altın konulmaktadır. Bu sırada kınada bulunanlar **"Aş gel garip anam aş gel"** adlı kına türküsünü söylerler. Bu an anne için dayanılmayacak bir andır ve anne ile beraber, ortamın ve türkünün hüzünlü havası herkesi ağlatır. Eline kına yakılan gelin bir iki sefer oynatıldıktan sonra yerine yatırılarak dinlenmesi sağlanır (Eker, 2000).

O gece gelinin yakın arkadaşları kendisini yalnız bırakmazlar ve sabaha kadar kız evinde kalırlar. Sabah erkenden kalkarak kızın çeyizini evin önüne düzenli ve görünüşlü bir biçimde asarlar.

3- Hak (Gelin) Alma

Damat evi sabah olduğunda kendi düğün konuklarını alarak onlarla birlikte gelin almaya giderler. Gelin almaya gelenlere **"Hakçılar"** denir. Orada yemekler yenilir, eğlenceler yapılır ve oyunlar oynanır. Zaman ilerleyip gelin evden ayrılırken, varsa oğlan kardeşi, yoksa yakınlarından birisi kırmızı kurdele veya kuşağı gelinin beline bağlar. Sonra gelin ana, baba, kardeş ve akrabaları ile vedalaşır. Bu arada yine gelinin erkek kardeşi veya yakın akrabalarında birisi kapıyı kilitler ve gelenek olduğu üzere damat' ın babasından kapı parası adı altında bir miktar para alır. Daha sonra gelin hakçılar tarafından koluna girilerek evden dışarı çıkarılır ve gelin arabasına bindirilir. Gelinin anası

arkasından (yolu su gibi açık olsun anlamında) içi su dolu bir testiyi yere atıp kırar. Gelin arabasının önünü kesenlere zarflar içinde paralar verilir ve biraz gezildikten sonra gelin evine gelinir. Burada pencere veya balkondan "bolluk, bereket, şans ve ağız tatlılığı" olması amacıyla kaynana tarafından gelin arabasının üzerine bozuk para, yemiş ve darı serpilir. Sonra bütün kötü huyları dışarıda bırakması inancı ile bir testi kırılır. Gelin arabadan inmeden önce (erkek çocuk doğurması dileği olarak) eline bir erkek bebek verilir ve arabanın bir kapısından alınıp öbür kapısından verilmek üzere aynı olay üç defa tekrarlanır. Sonra gelin elinden tutularak arabadan indirilir ve odasına çıkartılırken kendisine verilen bal, yağ ve mayayı kapıya sürer. Balın anlamı; "iyi huylu, iyi geçimli olup tatlı konuşması ve ilişkilerini tatlı götürmesi", yağın anlamı; "yağ nasıl kayarsa, her işi de böyle kolay ve çabuk olsun", mayamın anlamı ise; "çok çocuk doğursun, eve bereket getirsin, biri bin yapsın" demektir.(Eker,2000).

Gelin eve girip davetliler düğün evinden ayrıldıktan sonra, damat ve onun yakın arkadaşlarından oluşan bir gurup genç kız tarafına giderler. Burada gelenlere kız evi tarafından çeşitli hediyeler verilir. Damat' a ise daha güzel ve özel bir hediye sunulur. Bu hediye genellikle bir halı olur.

Akşam olunca damat evinde yeni bir tören başlar. Bu törene yakın akrabalar ve yörenin imamı katılır. Akşam yemeğinden sonra imam tarafından dini nikâh kıyılır ve dua edilerek genç çiftlere mutluluklar dilenir (Akpınar,1989).

Ertesi gün öğleden sonra **"Duvak"** denilen bir merasim yapılır. Burada gelinin çeyizi akrabalara, komşulara ve tanıdıklara gösterilmek üzere sergilenir. Yemekler yenilir, oyunlar oynanır ve böylece duvak merasimi de tamamlanmış olur.

Birkaç gün sonra ise; gelin ve damat yakın akrabalarına hediyeler dağıtmaya başlar. Bunun yöre ve çevredeki ismi ise **"Dürü"** dağıtımıdır. Kendisine dürü getirilen ev sahipleri onlara hediyelerinin karşılığı olarak bir miktar para verirler. Fakat bu parayı verirken açıktan vermezler, nezaket gereği damat veya gelinin cebine koyarlar.

Dürü dağıtım işi bittikten sonra, böylece düğün merasiminin son halkası da bağlanmış olur.
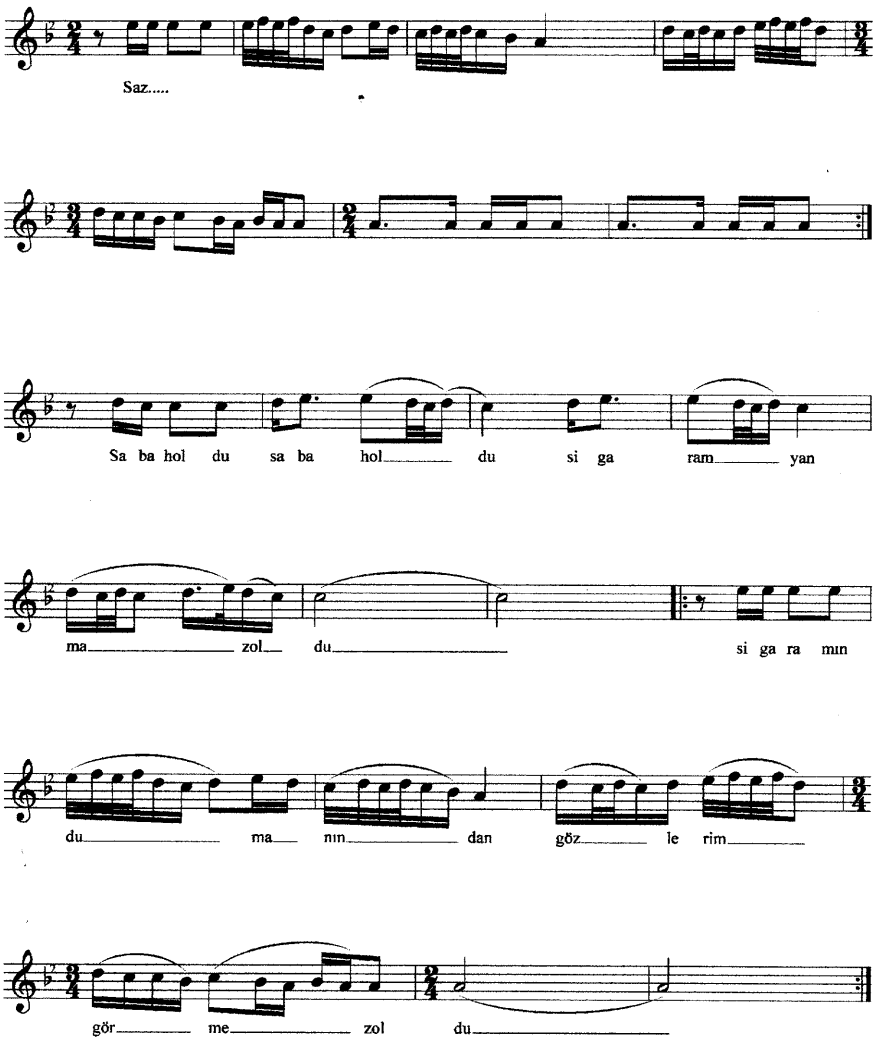
Kızılcahamam Yöresi Kına Türküleri

Kızılcahamam yöresinde halk müziği oldukça yaygın olup, genellikle bağlama ile çalınıp söylenir. Burada yapılan kına gecelerinde halk müziğinin çok çeşitli örneklerini görebilmek mümkündür. Ancak en yaygın olanları "sabah oldu, meşeler güvermiş, altın tas içinde hay anam kınam ezdiler, çayıra da vurdum kazmayı, misket, hüdayda, atım kara, mor koyun, yandım şeker oğlan, çiçek dağı, sarı yıldız isimli türkülerdir. "Sabah oldu" damat' ın eline kına yakılırken, "altın tas içinde hay anam kınam ezdiler" ise gelin' in eline kına yakılırken söylenen kına türküsüdür. Sabah oldu isimli türkü TRT repertuarında yer almaktadır. Ancak bu türkü incelendiğinde Kızılcahamam yöresinde bugün çok farklı olarak çalınıp söylendiği ve seyir ve makam olarak da farklılıklar olduğu görülmektedir. Bundan dolayı bu türkü yöresel çalınış ve söyleniş biçimiyle tekrar notaya alınmış ve makalede bu şekliyle yer almıştır.

Kına Türküsü
(Sabah Oldu Sabah Oldu)

Yöresi: Kızılcahamam
Kaynak Kişi:Muammer Altınok
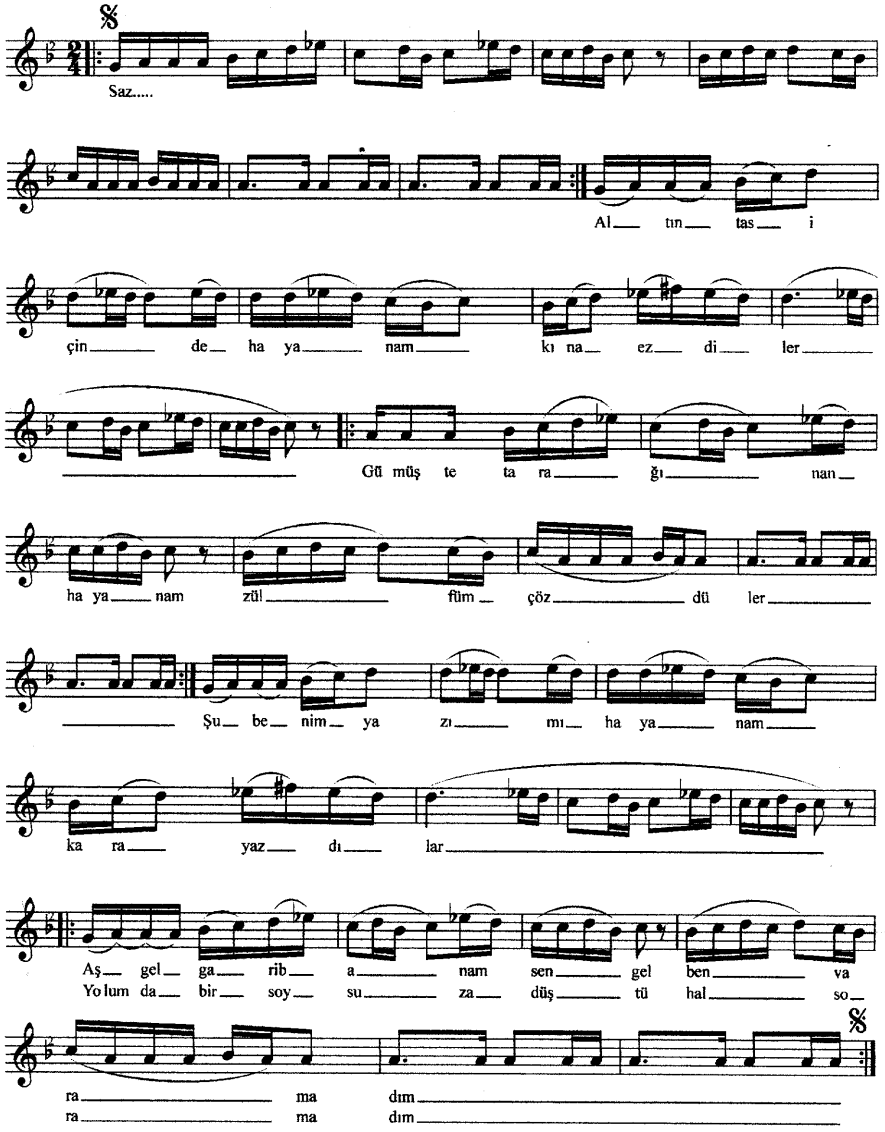
Derleyen ve Notalayan
Mehmet AKPINAR

Kına Türküsü
(Altın Tas İçinde Hay Anam Kınam Ezdiler)

Yöresi: Kızılcahamam
Kaynak Kişi:Muammer Altınok

Derleyen ve Notalayan
Mehmet AKPINAR

KINA TÜRKÜSÜ
(Sabah Oldu Sabah Oldu)
Sabahın seher vaktinde
Üç güzel suya gider
İkisi suyu doldurur
Biri bana naz eder

Tan sesine tan sesine
Uyandım yar sesine
Oyar keklik bende şahin
Konaydım ensesine

Eşme pınar eşme pınar
Derdimi deşme pınar
Hep güzeller suya gider
Bensiz konuşma pınar

Ey su yolu ey su yolu
Boş gider gelir dolu
Desti kulpun kırılıversin
Ağrıdı yarin kolu

Erken oluyor erken
Ağlama anam ben giderken
Nasıl ağlamayım hay anam
Ata binip giderken

Sabahın erken vaktinde
Avlumuza doldular
Avlumuzun kapısını
Yoluk yoluk yoldular

KINA TÜRKÜSÜ
(Altın Tas İçinde Hay Anam Kınam Ezdiler)
Deperim deperim hay anam depe delinmez
Dönerim bakarım hay anam sıla görünmez
El oğlu değil mi hay anam kahrı çekilmez
Aş gel garip anam sen gel ben varamadım
Yolumda bir soysuza düştü hal soramadım

Yeşil çam dibinde hay anam düğünüm olsun
Anam var amma da hay anam babam kim olsun
Babamın yerine hay anam şu adam dursun
Aş gel garip anam sen gel ben varamadım
Yolumda bir soysuza düştü hal soramadım

Anam giderken hay anam battı bir diken
Kör olsun dikeni hay anam yollara döken
Ayrılık değil mi hay anam belimi büken
Aş gel garip anam aş gel el oldum gayrı
Ellerin köyünde hay anam deli oldum gayrı

Gardaşlarım gelmiş hay anam ağlayamadım
İnip atlarını hay anam bağlayamadım
El oğlu değil mi hay anam söyleyemedim
Aş gel garip anam sen gel uykum gelmiyor
Esende rüzgarlardan hay anam kokun geliyor

Oraklar verinde hay anam otlar biçeyim
Anama babama hay anam yollar açayım
El oğlu duymadan hay anam saklı kaçayım
Aş gel garip anam sen gel ben varamadım
Yolumda bir soysuza düştü hal soramadım

KAYNAKLAR

AKPINAR (Mehmet), 1989, Kızılcahamam Yöresi Düğün Gelenekleri ve Düğün Türküleri, Yayımlanmamış Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Gazi eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü, s.11, Ankara.

ALTINOK (Muammer), Yöremizden Sesler 1, Alpdoğan Plakçılık, Kızılcahamam.

EKER (Muzaffer), 2000, Yabanâbad 2000, Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yayınları Dizisi No: 3, s. 158.

KOÇYİĞİT (Selâhattin), 1970, Her Yönüyle Kızılcahamam Fon Matbaası, Ankara.

ÜZMEZ (Veysel), 1998, Şifalı Sular Diyarı Kızılcahamam, Aşık Ofset, s. 120, Ankara.